

С. І. Киреєв

Виробничі відносини

ВИРОБНИЧІ ВІДНОСИНИ – сукупність відносин між людьми, які складаються у процесі виробництва, розподілу, обміну і споживання матеріальних благ і послуг. Поняття «В. в.» було введено у наук. обіг К. Марксом для обґрунтування матеріаліст. тлумачення історії і визначення предмету політ. економії. У його структурі виділяють тех.-екон. (організац.-екон.) та соц.-екон. відносини. Тех.-екон. відносини відображають організацію продуктив. сил, особливості певного етапу розвитку чинників виробництва та їх сусп. комбінації. По своїй суті вони є спілкуванням, взаємним зв'язком індивідів у процесі створення спожив. вартостей і носять первин. характер. Організац.-екон. відносини складаються із самої розстановки людей у процесі виробництва, узгодження і підпорядкування їх дій, забезпечують реалізацію вироб. здібностей, передачу й нагромадження знань, вироб. досвіду та навиків до праці. Виникаючи у зв'язку з поділом, спеціалізацією та кооперацією праці, ці відносини визначаються, насамперед, технол. способом виробництва. Історично зміна технол. способів виробництва супроводжувалась зміною і розвитком тех.-екон. відносин, які зумовлюють зміни соц.-екон. відносин та визначають вектори їх розвитку.

Основу соц.-екон. відносин складають відносини власності на засоби виробництва, які характеризують сусп. спосіб поєднання робочої сили із засобами виробництва, умови розпорядження чинниками виробництва та їх використання, привласнення результатів виробництва. Відносини власності визначають цільову спрямованість розвитку виробництва, соц. структуру суспільства та його тип. Історії людства відомі 3 осн. форми власності: суспільна, приватна, державна. Крім того, є різновиди проміж. і змішаних форм власності. Відносини власності охоплюють усі сфери екон. відносин, визначаючи їх специфічність. Функціонал. роль В. в. полягає у тому, що, будучи сусп. формою розвитку продуктив. сил, вони дають простір їх розвитку або гальмують його, створюють стимули чи антистимули. Суперечності, що виникають між продуктив. силами і В. в., розв'язуються шляхом зміни В. в., які є базисом (основою) політ., юрид. та ін. сусп. відносин та інститутів. Система В. в. у їх функціонал. реалізації утворює екон. лад суспільства.

У зх. екон. теорії соц.-екон. закони В. в. і власності представлені як нейтрал. закони ефектив. господарювання, а техніка аналізу, пов'язана з оцінкою гранич. прирощень

одного фактору «за ін. рівних умов» і прийнятна у межах тех.-екон. взаємозалежностей виробництва, переноситься на сферу найскладніших соц.-екон. процесів. Таким чином В. в. представлені як знеособлені відносини позасоц. факторів виробництва.

Рекомендована література

1. Частная собственность в капиталистических и развивающихся странах. Ленинград, 1982;
2. Щербина В. Ф., Цветаев В. М. Экономические отношения: История и современность. Ленинград, 1987.

Бібліографічний опис:

Виробничі відносини / С. І. Киреєв // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2005. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-34132>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).